

Obecní kroniky

MIROSLAV HAVLÍK

O obecních kronikách

Obecně lze kroniku charakterizovat jako vyprávěcí literární dílo vzniklé z vůle autora, v našem případě instituce. Obsahuje záznamy, které jsou řazeny do chronologických řad dle určitých pravidel bez snahy proniknout k hlubší příčinné souvislosti.¹ Snahou kroniky je především zachytit a dochovat zprávy o událostech a jevech nejen pro současníky, ale především pro následující generace. Svou povahou tedy kroniky a pamětní knihy nemají ani funkci správní a ani právní, i když mnoho soukromých badatelů v nich hledá kromě informací vztahujících se k jejich rodu, rodnému domu, ale i např. podklady pro své majetkové nároky z doby před rokem 1948. Z hlediska práce historických věd můžeme kroniky řadit mezi vyprávěcí prameny. Jako literární útvar vzniká kronika již ve středověku a stává se nejdůležitějším narativním historiografickým pramenem. V současnosti je vedení obecní kroniky jednou ze zákonných povinností každé obce dle zákona č. 132/2006 Sb., o kronikách obcí, ze dne 14. března 2006.

Obecní kronika byla dříve označována také jako *pamětní kniha obecní*. Jméno kronika získala z latinského *chronica* ve významu věcí časových. Původ slova je však již z řečtiny ze slova *chronos* neboli čas.

Formální a obsahová stránka obecních kronik

Historie kronikářství na území České republiky je velmi bohatá. S kronikou jako literárním historickým žánrem se na našem území setkáváme již od 12. století. I současní obecní kronikáři často rádi využívají informací vztahujících se k jejich obci, které zachytili již nejstarší středověcí kronikáři od Kosmova Kroniky české a jeho pokračovatelů, přes Kanovníka vyšehradského, Mnicha sázavského i kronikářů Vincetia a Jarlocha. Třinácté a čtrnácté století zastupují kronikářská díla Petra Žitavského a jeho Kroniky zbraslavské a Kronika tak řečeného Dalimila. Díla Františka Pražského a Beneše Krabice z Weitmile, opata Neplacha, Giovanni Marignoly či Přibíka Pulkavy z Radenína řadíme do vrcholného období našich předhusitských dějin. Pro počátek 15. století je významnou osobností Vavříneček z Březové s jeho Kronikou husitskou. V dalším období již počet kronikářů přibývá.

---

1 Vykoupil, Libor: *Slovník českých dějin*. Brno: Julius Zirkus, 2000, s. 290–291.

Za zmínku stojí ještě kronikářské dílo Václava Hájka z Libočan. Jeho Česká kronika byla vydána v roce 1541. Dočkala se i mnoha pozdějších vydání a do 19. století se stala jednou z nejčtenějších a nejoblíbenějších českých knih. V některých obecních kronikách se můžeme stále setkat s častými odkazy na toto dílo, které je však moderní historiografi považováno za faktograficky nespolehlivé. Většina českých pověstí a povědomí však má svůj dohledatelný původ právě na stránkách této kroniky. Současní historikové však přiznávají Hájkovu dílu význam v širším kontextu. Jde o důležitý inspirační zdroj národního povědomí, ale i mnoha kronikářských, literárních či výtvarných děl.

Významným pro rozvoj místního kronikářství bylo i novověké období, které se vyznačuje zvýšeným počtem především lidových venkovských a městských kronikářů. Ti první začínají sepsovat své chronologické zápisy již v 16. století. Jmenujme např. kronikáře Martina Kuthena ze Šprinsberku, Jana Skálu z Doubravky a Hradiště zvaného Dubravius, Sixta z Ottersdorfu či historické traktáty českých bratrů. O rozvoj kronikářství se zasloužily historické kalendáře či Daniel Adam z Veleslavína a jeho rozsáhlá vydavatelská činnost. Rozvoj zájmu o písemné zaznamenání souběžných událostí či paměti se dále rozvíjí v 17. a 18. století a projevil se naplno především ve století devatenáctém. Vedle popisu místních událostí se v zápisech těchto písmáků objevují i popisy událostí národních, významné světové události či popisy významných světských i církevních oslav. Významnější inspirací pro obecní kronikáře se mohla stát pamětní díla např. Františka Jana Vaváka (1741–1816) a dalších písmáků, kterým byla na počátku 20. století věnována z řad odborné historické veřejnosti velká pozornost (viz kap. *Texty vesničanů*).

Vedle toho se v depozitářích archivů a oblastních muzeích můžeme setkat s pamětními knihami měst a městeček, do nichž vzdělaní měšťané či měšťtí písaři v průběhu 17. století a především v 18. století zapisovali historické události svého života, své i místně tradované paměti, které pak označují jako starožitnosti. Zápisy nejčastěji obsahují chronologicky uspořádané události daného místa, především však živelné pohromy v podobě povodní a požárů, významné návštěvy šlechtického i duchovního stavu, církevní slavnosti, výstavbu či opravu kostela či jiné významné budovy, výši vojenských kontribucí či přesuny vojsk.

Naproti tomu farní kroniky jsou vedeny především samotnými správci farností a vyskytují se především od 19. století s cílem uchovávat dokumenty a informace pro vyšší instance především nařízení konzistoře, nadační listy, povinnosti farníků či seznamy správců farnosti. Zájem o místní obec, farnost či běžný i sváteční život farníků se v těchto kronikách prosazuje velmi pomalu.

Nařízení pražské arcibiskupské konsistoře o vedení farních kronik z roku 1735 nemělo tedy významnější dopad. Další nařízení diecézní kurie z roku 1835 však již určovalo povinnost také pro správce jednotlivých farností vést jednací protokol a zřídit archiv, jehož součástí měla být také pamětní kniha – *liber*

meorabilium. Povinnost vést farní kroniku je výslovně uvedena až v arcibiskupském nařízení z 23. ledna 1898 (viz kap. *Farní kroniky*).

Zcela zásadním pro historii kronikářství v Čechách a tím okrajově i pro Moravu a Slezsko je rok 1836 a osoba hraběte Karla Chotka, nejvyššího českého purkrabího, který inicioval vydání guberniálního nařízení č. 5952 z 31. srpna 1835 o vedení pamětních knih a kronik duchovními a světskými obcemi. Inspirací k tomuto počínu mu bylo podobné nařízení o vedeních pamětních knih v Bavorsku z roku 1829. S platností k 1. lednu 1836 měla být kronika vedena „v každém městě a obci s právem trhu a na každém významnějším místě, ve farních a duchovních nebo světských společenstvech“ pod dozorem nadřízených povolaných úřadů.²

Nařízení ve čtrnácti bodech vymezovalo, jak má kronika vypadat. Dílo mělo být vedeno německy, popřípadě latinsky. Vedením kroniky měla být pověřena konkrétní osoba, nicméně za vlastníka samotné kroniky již byla určena daná instituce, aby v případě, že kronikář svou práci na kronice přestane vykonávat, byla kronika vždy navrácena zpět pod dohled příslušného úřadu. V nařízení bylo také pamatováno na kvalitu knihy, která měla obsahovat 300 až 350 archů kvalitního papíru, které měly být prošity nití, jednotlivé listy měly být očíslovány a k zápisu měl být používán pouze kvalitní inkoust. Na počátku kroniky měl být jasně uveden letopočet i jméno a úřad kronikáře. Závěr každé kroniky pak měl být opatřen pečeti příslušného úřadu.

Určený kronikář měl na stránkách svého díla zaznamenávat nejen vše pozoruhodné, co se v obci událo, ale za významné bylo také považováno uvést i všechny existující starší písemné kroniky, listiny, privilegia či akta, která byla součástí vedeného obecního archivu. Sám kronikář se měl také v úvodu pokusit zpracovat krátký přehled historie dané obce s výslovným uvedením pramenů a informačních zdrojů. Přínosné bylo při vedení kroniky i upozornění na další již zpracované prameny i tištěné dějiny. Vhodné bylo do kroniky přiložit nákresy míst, situační plány či zachytit místní pozoruhodné stavby.

V samotném výběru zapsaných událostí pak přenechával hrabě Chotek svým kronikářům větší volnost. V patrnosti měly být vedeny všechny případy a jednání, které ukazovaly na stav a zvláštnosti obce či jejich změny, zachycován měl být i obraz mravů a obyčeje. Samozřejmostí mělo být také poznamenání událostí týkajících se správy obce, přehled významných osobností a jejich úřadů a hodností, významná správní opatření i nařízení týkající se školství či chudinské péče. Za poznamenání hodné pro každou obec bylo považováno také provádění staveb, zřizování nadací a dobročinných ústavů. Čtenář kroniky měl být

---

2 Hrdina, Antonín Ignác (ed.): *Pokyn Karla hraběte Chotka k vedení obecních a farních kronik v Čechách (1835)*. In: *Revue církevního práva* 2009, č. 3, s. 211–213.

informován také o stavu duchovního či světského majetku. Kronikář se neměl vyhýbat ani zachycení významného zlepšení i zhoršení poměrů a změn v obecních hranicích či v obecních právech. Za účelné bylo považováno zaznamenání průběhu významných kulturních událostí a svátků, smrti významných osobností obce, pobytu vysoce postavených osob v obci, nápadných přírodních úkazů, ale také zachycení značného zdražení či zlevnění komodit i statistických údajů o počtu pokřtěných, sezdaných, zemřelých i celkovém počtu obyvatel. V pozornosti kronikáře však neměla být jen pouze vlastní obec, ale i okolní duchovní a světské obce i události týkající se celého Českého království a monarchie.

U kronik vedených v takto naznačených instrukcích bylo vyzdvihováno především věrné a autentické zaznamenání všech událostí i zdánlivě nevýznamných maličkostí, které však v plné mozaice obrazu života dané obce vykreslily velmi podrobný obraz doby, okolností i vztahů, které ovlivňovaly životy jednotlivých obyvatel. Rozvláčnost a přílišná snaha o zachycení všech detailů nebyla sice považována za správnou, nicméně byla hodnocena lépe, než prázdná konstatování obecných skutečností či nabubřelý způsob psaní. Kronikář se také neměl pouštět do vypracovávání historických syntéz, neměl se pouštět ani do historicko-filozofického systematizování. Spíše bylo oceňováno prosté a nenucené líčení událostí v chronologickém sledu.

K formálnímu vedení kronik bylo doporučováno, aby každý jednotlivý zápis byl zřetelně označen letopočtem. V průběhu popisu dané události mělo být zachyceno i celé datum. K pořízení zápisu mělo také dojít bezprostředně po události, aby byla zaručena co největší věrnost skutečnosti. Doporučováno bylo u obsáhlejších kronik vedení jejich obsahu.

Toto poměrně podrobné a návodné nařízení se bohužel nesetkalo s odpovídajícím ohlasem, i když bylo na jeho základě založeno mnoho především městských kronik, které právě díky iniciativě hraběte Chotka za datum svého vzniku uvádí rok 1836. Kromě několika mála světlých výjimek totiž kronikářská práce v jednotlivých místech brzy ustala.

Významným i pro proměnu chápání obecního kronikářství byl rok 1848. V této době je možné zachytit vedení nejrůznějších kronikářských záznamů v rámci agend místních samospráv. Avšak tyto zápisy vznikaly především na základě osobní iniciativy jednotlivých úředníků. Je možné se setkat také se snahou obnovit zápisy v kronice, která byla sice řádně založena v roce 1836 i později, nicméně po určitém čase došlo k přerušení práce na ní. Zápisy v obecních kronikách z 19. století však mají bohužel stále značné mezery.

Se vznikem Československé republiky přichází zcela nový impulz do vedení obecních kronik. Zákon o pamětních knihách obecních z roku 1920³ společ-

---

3 Zákon č. 80/1920 Sb., o pamětních knihách obecních, ze dne 30. ledna 1920.

ně s prováděcím nařízením z roku 1921⁴ znamenal řádný institucionální základ pro vedení obecních kronik. Díky tomuto zákonu i prvorepublikovému nadšení mnoha místních učitelů, kulturních činovníků i starostů obcí byly založeny, jak je uvedeno ve výše jmenovaném zákoně, ve všech politických obcích obecní kroniky. Zákon sám o sobě je velmi stručný a obsahuje pouze tři paragrafy:

- § 1. Každá politická obec jest povinna založiti a vésti pamětní knihu obecní.
- § 2. K založení a vedení pamětní knihy obecní zřízena budiž v každé obci komise. Zápisy provádí kronikář, ustanovený obecním zastupitelstvem, za přiměřenou odměnu.
- § 3. Provést zákon ukládá se ministru školství a národní osvěty a ministru vnitra.

Na tento zákon navazuje obsáhlejší nařízení vlády Československé republiky, které již uvádí, že jednotlivé politické obce, pokud tak ještě neučinily, mají svou kroniku svým nákladem založit nejpozději do konce roku 1922. Se svolením nadřízených úřadů bylo možné povolit vedení společné pamětní knihy pro dvě i více obcí. Komise, která měla dohlížet nad správným vedením kroniky, byla označována jako letopisecká.

V zákoně je opět výslovně uvedena i formální podoba pamětní knihy. Listy měly být pevně sešity, očíslovány a jejich počet měl být navíc na titulním listě potvrzen obecní radou. Kniha měla být také na titulní straně a každé následující desáté straně označena obecní pečeti. Součástí kroniky měl být také pevný obal a dbáno bylo i o její bezpečnost v podobě uschování v zamykatelné skříni ve škole či na radnici, ve větších městech pak přímo v městském archivu.

I v tomto prováděcím nařízení je kladen důraz na důvěryhodnost samotného kronikáře, který měl v úvodu svých zápisů uvést své jméno a povolání. Součástí úvodních stran pamětní knihy mělo být vždy také seznámení čtenáře knihy s obecním zeměpisným obrazem obce a následovat měly v časové posloupnosti pamětihodné události, které výstižně charakterizovaly obec po stránce hospodářské, populační, sociální, veřejně-zdravotnické, kulturní, lidopisné a náboženské.

Události širšího významu měly být zaznamenány pouze v případě, že se bezprostředně dotýkaly života obyvatel v dané obci. Vynechány však neměly být velké historické události, kterými byly především první světová válka a vznik Československé republiky, opět však byl zdůrazněn především místní ohlas těchto událostí.

Součástí prováděcího nařízení byla i širší metodika pro práci kronikáře. Dané události si měl kronikář nejprve zaznamenat do příručního sešitu a až s určitým odstupem, v době, kdy se již jeho osobní i obecní názor na danou událost ustálil, měl provést zápis do vlastní pamětní knihy s ohledem pouze na věci podstatné.

---

⁴ Nařízení vlády č. 211/1921 Sb., kterým se provádí zákon o pamětních knihách obecních, ze dne 9. června 1921.

Také místní úřady a ústavy měly s kronikářem spolupracovat a na jeho vyžádání mu poskytovat požadované informace a data. Podobně vstřícní dle prováděcího nařízení měly být i místní spolky, správy velkostatků či vedení průmyslových podniků. I vlastní vedení obcí mělo práci kronikáře plně podporovat a jeho práci mu usnadňovat, popř. vydání požadovaných informací zprostředkovat.

Kronikáře k jeho činnosti pověřovalo obecní zastupitelstvo. Za nejvhodnější kandidáty pro tento úkol byli doporučeni především učitelé, jednatele místních osvětových komisí, správce archívu a další osoby se vztahem k místu i místní historii. V obcích s počtem obyvatel nad 10 000 měla již tuto zodpovědnou funkci vykonávat odborná osoba s historickým, archivářským, muzejním nebo knihovnickým vzděláním. V povinnostech těchto kronikářů pak bylo nejen pořizovat záznamy, ale shromažďovat veškerý materiál vztahující se k místním dějinám. Kromě toho měla tato školená osoba také třídit a ukládat do místního archívu úřední vyhlášky, krajinské časopisy, monografie týkající se dané obce a další informační materiál.

Na práci kronikáře kromě příslušných úřadů a okresních školních inspektorů měla dohlížet letopisecká komise, kterou tvořil starosta obce a další dvě až tři osoby ustanovené zastupitelstvem obce. Kromě kontroly správnosti zápisu komise mohla také určit zápis nebo nařídit doplnění zápisu. Na konci kalendářního roku také podávala letopisecká komise obecnímu zastupitelstvu zprávu o vedení pamětní knihy. Mohla také podat návrh na odvolání kronikáře.

V letopisecké komisi měly právo zasednout všechny národnosti dané obce v případě, že počet obyvatel dané národnosti přesáhl 20 % celkového počtu obyvatel dle posledního sčítání lidu.

Již zde platí, že dopsanou obecní knihu nebylo možné volně zapůjčovat zájemcům k domácímu studiu a o uzavřenou kroniku se mělo starat místní muzeum, archiv či obecní knihovna. Do rozpracované obecní knihy pak měli možnost nahlížet pouze členové letopisecké komise, popř. osoby, kterým to povolila rada dané obce na základě souhlasu kronikáře.

S pamětní knihou se však mohli obyvatelé obce pravidelně seznamovat na základě veřejného vyhlášení v úřední místnosti alespoň jednou za tři roky po dobu minimálně čtrnácti dnů. V následujících dnech pak mohli i běžní občané podávat návrh obecnímu zastupitelstvu na věcné doplnění pamětní knihy.

Práci obecních kronikářů byla v období první republiky věnována náležitá pozornost, svědčí o tom nejen kvalitní kronikářské zápisy v mnoha obecních kronikách, ale např. také organizované kurzy pro kronikáře, které byly při okresních osvětových sborech organizovány na základě vnesení Ministerstva školství a národní osvěty z roku 1924.⁵

---

5 Vnesení ministerstva školství a národní osvěty č. 136 608 z 5. prosince 1924.

Péče o kroniky i kronikáře byla nadále rozvíjena i vládním nařízením z roku 1932 o pamětních knihách obecních. To především posunuje, pokud tak již nebylo učiněno, založení pamětní knihy obecní nejpozději do 1. července 1933. V ostatních bodech nařízení především upravovalo vnitřní vztahy mezi kronikářem, letopiseckou komisí, obecní radou a zastupitelstvem. Dozor nad vedením obecních pamětních knih měl mít politický úřad, který měl zároveň vést rejstříky o těchto kronikách.⁶

Další prováděcí výnos ministerstva školství a národní osvěty z roku 1933 např. metodicky upravoval provádění změn v kronice.⁷ Další výnos z roku 1935 ošetřoval a zpřesňoval dozor nad vedením kronik.⁸

Obecní kroniky období první republiky se vyznačují nejen kvalitním a svědomitým zpracováním ale i dobrou prací letopiseckých komisí, která mnohde překračovala rámec své hlavní činnosti.

Zvláštní období pro české kronikáře nastalo s německou okupací Československa. Velké vlastenecké citění prvorepublikových kronikářů se jasně projevovalo i v samotných pamětních knihách. Této skutečnosti si byla protektorátní vláda jasně vědoma a proto 21. října 1940 bylo nařízením ministerstva školství a národní osvěty přikázáno nejdříve odevzdat všechny kroniky na příslušných okresních úřadech a pak je uložit do zemských archivů v Praze a v Brně. Obcím byly založeny nové tzv. „válečné“ kroniky, jejichž ideologie byla jasně směřována zájmem okupační moci.⁹ V mnoha obcích však v tomto nelehkém období vznikají tajné kopie pamětních knih, které byly umístěny v archivech místo originálů, aby byl tento „obecní poklad“ bezpečně uschován. V průběhu okupace práce většiny kronikářů ustává.

Původní kroniky byly zpět navraceny obcím po skončení války opět výnosem ministerstva školství a osvěty ze dne 15. listopadu 1945.¹⁰ Prvním úkolem kronikářů v tomto poválečném období obvykle bylo zajištění kontinuity záznamů, doplnění událostí v obci před a po Mnichovu a vypořádání se s uplynulými okupačními lety. Často se na stránkách svých kronik věnují také popisu posledních dnů druhé světové války a především průběhu osvobození své obce a jejího nejbližšího okolí.

Také hned v květnu roku 1945 vydala provolání k obecním kronikářům muzejní a archivní sekce při Zemském národním výboru. V oblastech s vysídleným německým obyvatelstvem bylo nutné založit kroniky nové, neboť mnoho doposud německy psaných kronik s sebou Němci odvezli při odsunu.

---

6 Vládní nařízení č. 169/1932 Sb., o pamětních knihách obecních, ze dne 17. listopadu 1932.

7 Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 23 409 ze dne 14. března 1933.

8 Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 34 961 z roku 1935.

9 Nařízení ministerstva školství a národní osvěty č. 129 247-IV ze dne 21. října 1940.

10 Výnos ministerstva školství a osvěty č. B-150 617-III ze dne 15. listopadu 1945.

Období kvalitní kronikářské práce, která navazovala na prvorepublikovou tradici, však netrvalo dlouho a již záhy roku 1948 dochází k ideologickému ovlivňování kronikářských zápisů nejdříve prostřednictvím směrnic zemských národních výborů.¹¹ Následovala směrnice ministerstva školství a kultury ze září 1950,¹² která však jen předznamenávala zcela jednostranné zpolitizování kronikářské činnosti směrnicí Ministerstva kultury ČSR o vedení kronik s účinností od 14. listopadu 1956.¹³ Kronikářem měl být nadále pouze občan oddaný lidově demokratickému řízení. Dozor nad kronikáři včetně jejich politického školení měly odbory školství a kultury okresních národních výborů. I přes množství organizovaných besed a přednášek odborných pracovníků, lze toto období kronikářské historie u nás charakterizovat jako úpadkové. Ustanovení o vnější podobě kroniky se v zásadě nezměnila. Kronikář si měl zapisovat poznámky o dění v obci do zvláštního sešitu, z něhož měl předkládat zápis za předchozí rok vždy do 15. března školní a kulturní komisi místního národního výboru ke schválení. Do kroniky měl zápisy následně osobně přepsat do konce dubna následujícího roku. Veřejnost se s kronikou mohla seznámit každoročně od 9. do 24. května. V případě, že kronika dosud nebyla vedena, měla být ihned založena a uplynulé období mělo být zpracováno do tří stručných kapitol: do roku 1945, léta 1946 až 1948, od roku 1949.

Kroniky tohoto období obsahují především údaje o plnění závazků sjezdů KSČ, úspěchy zemědělců v pětiletkách. Na hodnotnější zápisy z dění v jednotlivých obcích již často nebylo místo. Někteří z kronikářů pak zvolili dvojí vedení svých kronik. Zatímco oficiálně vedená kronika schvalovaná činiteli místního národního výboru, metodicky i komunistickou stranou byla plná požadovaných ideologických frází, osobní kronika nepodléhající vnější kontrole často obsahovala kvalitní kronikářské zápisy.

Kroniky se v tomto období automaticky deponovaly do příslušného okresního archivu po padesátiletém vedení. Později se kroniky ukládaly do depozitářů archivů již po deseti letech.

Také v tomto období ale docházelo ke snahám zkvalitnit kronikářskou práci. Ministerstvo kultury v roce 1962 projednalo dokument o stavu a dalším vývoji kronikářství. V doporučení tohoto materiálu pak bylo pořádání seminářů, školení a poskytování odborné pomoci kronikářům ze strany vlastivědných muzeí. V roce 1963 byl vyhlášen také základní kurz pro kronikáře a vydány podrobné osnovy pro vedení obecní kroniky. V rámci této iniciativy začalo od roku 1963

---

11 Např. Zemský národní výbor v Brně vydal nařízení ve věci dozoru nad vedením pamětních knih obecních 13. května 1948.

12 Směrnice ministerstva školství a kultury č. 62 838/50-I/2 ze dne 30. září 1950.

13 Směrnice ministerstva kultury o vedení kronik – Výnos ministerstva kultury č. 69421/1955, poř. č. 15/56 Sbírky instrukcí pro národní výbory 1956 s od účinnosti 14. listopadu 1956.

vycházet periodikum *Muzejní a vlastivědná práce* pod patronací Národního muzea. Zároveň byli při muzeích ustanoveni kronikářští metodici. Okresní a krajské poradenské sbory pro kronikářství vzniklé při jednotlivých muzeích byly vedeny Ústředním poradním sborem pro kronikářství při Ústředním muzeologickém kabinetu Národního muzea.

Ke skutečně výraznému zlepšení práce kronikářů však bohužel nedošlo. Obrazem doby se pak staly události roku 1968. Již na počátku roku 1969 totiž vydal Ústřední muzeologický kabinet pokyny pro národní výbory a kronikáře. Kromě instrukcí, jak zacházet s přílohami kronik a dalším dokumentačním a přílohovým materiálem, ministerstvo kultury také vyslalo jasný signál k tomu, jak zhodnotit kronikářské záznamy za léta 1968 a 1969, tj. jak uvést „na pravou míru“ zápisy, které nebyly vždy v souladu se zásadami vládnoucí strany.

Jedním z posledních předrevolučních významných kroků ministerstva kultury bylo vydání Metodických pokynů pro vedení kronik ve střediskových obcích a v obcích se zrušenými národními výbory.¹⁴ Ty především reagovaly na postupnou integraci řady obcí. Následující léta pak přináší našemu kronikářství postupné zlepšování kvality kronikářských záznamů a předznamenávají nové období let devadesátých.

Rok 1989 přinesl nejen obrodu politického a veřejného života, ale také konjunkturu kronikářství u nás. Cesta ke skutečnému zlepšení kronikářské práce však nebyla ještě zcela jednoduchá. Především přešla povinnost péče o kroniky zpět na obce.¹⁵ Rozpadá se zároveň i metodická činnost muzeí nad jednotlivými kronikáři obcí. Mnoho starostů obcí v tomto období považuje již vedení obecních kronik za zbytečné a dlouholetá kronikářská činnost v mnoha obcích je ukončena. Bohužel toto období je charakterizováno také nenávratnou ztrátou mnoha kronik. Od poloviny devadesátých let se však tato situace začala rychle zlepšovat. Celková obroda kulturního a společenského života v mnoha obcích znamenala i zvýšený zájem vedení obcí i samotných občanů o historii a tradice své obce. V souvislosti s tím i práce kronikářů začala opět nabývat na důležitosti. Proměnu v tomto přístupu můžeme spatřovat nejen v zájmu o kroniky z období let 1918 až 1948, ve kterých mnoho jednotlivců i spolků hledalo podněty pro svou další činnost na poli kultury i společenského dění v obci. I ve vlastní práci kronikářů nastaly změny. Kvalitní inkoust a papír mnohde nahradily počítač a tiskárna, součástí kronik se stále častěji stávaly i CD nosiče s digitálními fotografiemi, záznamy videokamery apod. Renesance kronikářství byla završena ukončením legislativního procesu a přijetím nového zákona o kronikách obcí, který byl přijat pod číslem 132/2006 Sb.

---

¹⁴ Metodické pokyny ministerstva kultury č. j. 16 734/81-VI/3 ze dne 1. října 1981.

¹⁵ Zákon č. 367/1990 Sb., hlava 2, oddíl 1, § 13, 2.

V současnosti je stále nejčastěji užívaným způsobem vedení kroniky ruční zápis dokumentním inkoustem. Kroniky často slouží k reprezentativním účelům. Proto jsou doplňovány např. perokresbami, dbá se i na úhlednost písma. Kronika je opatřena pouzdem a uložena v trezoru, popř. jiném bezpečném místě v budově obce. Na základě metodického stanoviska archivní správy ministerstva vnitra o ukládání obecních kronik do archivů¹⁶ mají obecní kroniky trvalou dokumentární hodnotu a jsou tedy archiváliemi podléhajícími ustanovení zákona o archivnictví.¹⁷ Z tohoto důvodu jsou již uzavřené kroniky deponovány v přiděleném pracovišti státního oblastního archivu ve státním okresním archivu, kde jsou přístupny badatelům. Mnohé obce v současnosti přistoupily vzhledem k současným technickým možnostem i časté potřebě k digitalizaci svých kronik, které je možné shlédnout na příslušných úřadech. Často jsou digitalizované kroniky umístěny i na webových stránkách obecních úřadů.

V současné době je zápis do kroniky pořizován nejméně jedenkrát za kalendářní rok. A o obsahu zápisu rozhoduje obec, která také umožňuje zájemcům na obecním úřadě nahlédnout ve vymezené době do kroniky. V případě ručně psané kroniky nebo v případě tištěné vázané papírové knihy s číslovanými listy může tak činit pod dohledem kronikáře. Občan obce starší 18 let může navrhnout písemnou změnu nebo doplnění či opravu zápisu v kronice.

Do kroniky jsou zaznamenávány zprávy o důležitých a pamětihodných událostech v obci pro informaci i poučení budoucím generacím. Doporučované členění ročního zápisu je obvykle následující:

1. V úvodu jsou stručně charakterizovány nejvýznamnější celostátní události, které v průběhu roku ovlivnily život v dané obci. V případě, že tento zápis zahajuje nový kronikář, je doporučováno, aby v úvodu přiložil také svůj stručný životopis.
2. V následujícím oddíle jsou často uvedeny obecní záležitosti, kterými může být popis voleb a složení zastupitelstva, obsazení obecní rady, komisí, výborů, popřípadě změny na těchto místech a jejich činnost za uplynulé období.
3. Informace o hospodaření obce jsou také součástí zápisu do kroniky. Sem připadá nejen hospodářské zhodnocení uplynulého roku, ale i změny v majetku obce.
4. Nedílnou součástí zápisu z každého roku je i referát o stavu průmyslu, zemědělské činnosti a obchodu na katastru obce.
5. Nové výstavbě, úpravám veřejného prostranství, veřejných budov i změnám územního plánu je často věnována také pozornost. Stejně tak výstavbě a opravám komunikací, vodovodů, kanalizace, plynofikace.

---

16 Metodické stanovisko Archivní správy Ministerstva vnitra ČR, č. j. AS/1-2019/99.

17 Zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví, s doplňujícím zákonem č. 343/1992 Sb.

6. Často nejzajímavější zápisy nalezneme v popisu veřejného života v obci, který referuje o kulturních, sportovních a společenských aktivitách jednotlivých spolků i významných osobností obce.
7. Škola je v mnoha obcích také významným kulturním a společenským činitelem. Informace nejen o činnosti školy či statistiky dětí jsou součástí zápisů. V minulosti i učitelé a mnozí žáci se podíleli na zpracování obecních kronik ať již přímo zápisem nebo třeba jen sběrem informací.
8. Sociální a zdravotní záležitosti jsou stále aktuálnějším tématem. Spolky seniorů se stále aktivněji zapojují do chodu obce. Senioři jsou také nejaktivnějšími členy v muzejních a letopiseckých komisích, zajišťují a dohlíží nad pořádáním místních slavností, tradičních akcí apod.
9. Informace o počasí v současné době již vzhledem k jiným zdrojům těchto informací nemají takovou váhu. Kronikáři však stručnou charakteristiku počasí, které významným způsobem ovlivňuje např. zemědělskou činnost, rádi připojují.
10. Statistiky obyvatelstva, aktuální počet obyvatel, ale zvláště poznamenání počtu dětí v obci narozených i počet svatebních obřadů, přesun obyvatel obce za prací jsou faktory, kterým se kronikáři věnují v současnosti také. Tyto na první pohled méně atraktivní statistické informace mají v širším pohledu na život v obci zásadní vliv. Např. úbytek narozených dětí a občanů produktivního věku výrazně proměňuje život v obci.
11. Součástí ročního zápisu může být i retrospektivní zhodnocení delšího časového úseku v dějinách obce. Na tomto místě se objevují často i vzpomínky pamětníků, nebo výpisy z historických dokumentů a pramenů vztahujících se k dávnější historii obce. Příkladem může být např. podrobnější popis obce k významnému výročí obce. Přelom tisíciletí na popud okresních archivů inicioval u mnoha kronikářů podrobnější popis obce a kroniky byly často doplněny o soudobou fotodokumentaci obce.

Nedílnou součástí mnoha kronik především pro období 2. poloviny 20. století jsou přílohy ke kronice. Kronikář vzhledem k heuristickému charakteru své práce shromažďuje často mimoděk velké množství aktuálních i historických fotografií obce, pohlednice, plakáty, pozvánky, mapy i výstřižky z novin a výpisy z odborných knih a studií. Tyto materiály jsou pak řazeny do příslušných alb, kartónů či dokumentačních krabic.

Využití obecních kronik v etnologii

Kronika je jedním ze základních výchozích pramenů téměř každého výzkumu. V případě, že daná obec dosud nezpracovala svépomocí či na základě dohody s odborníky svou monografii, může se stát obecní kronika jedním z mála ucelených výchozích podkladů a zdrojem unikátních informací, jejichž charakter již byl výše podrobně popsán.

Je důležité upozornit, že i sám obecní či městský kronikář je při sběru materiálu velmi důležitou osobou. Nejen, že má díky své funkci často přístup k důležitým a zajímavým informačním zdrojům, ale díky své mnohdy mnohaleté soustavné činnosti je i osobou nejpovolanější, která může badatele upozornit na další důležité tištěné i psané písemné prameny, soukromé paměti, fotografie a jiné dokumenty či informace týkající se obyvatel, místopisu, zvyků a tradic dané obce či města. Kronikáři se také často nezaměřují jen na historii a současnost své obce, ale díky spolupráci s odbornými pracovníky muzeí či archivů i vzhledem k jejich častému sdružování a setkávání se se svými kolegy z jiných obcí, studují minulost i sledují současnost často v širším kontextu celého regionu či kraje. Při zahájení terénního výzkumu by tedy návštěva osoby místního kronikáře měla patřit mezi první kroky každého badatele.

Kromě zápisu o současném dění a zhodnocení aktuální situace, kulturního, společenského či politického života v dané obci, zaznamenání důležitých statistických údajů ze života občanů, popřípadě uvedení jiných dle autora kroniky významných událostí, výsledků osobních či převzatých výzkumů, se často i sami obecní kronikáři pouští do retrospektivního zhodnocení historických událostí či do kroniky zapisují výsledky svého etnografického či historického badatelského snažení. Popisují místní tradice a zvyky. V případě, že v obci se dosud nosí lidový oděv, jsou připojeny popisy i způsob výroby lidového kroje. Zaznamenány jsou lidové písně, místní pověsti a legendy a mnoho dalšího. V tomto směru bývá na informace velmi bohatý i jejich osobní archiv, poznámky ke kronice, fotodokumentace, sbírky nákresů, map či plánů. V případě osoby již zemřelého kronikáře může cenné informace přinést i jeho písemná pozůstalost z majetku rodiny, která ale může být také deponována v nejbližším okresním archivu.

Literatura věnující se problematice obecních kronik

Vzhledem ke státní podpoře kronikářské práce v obcích je možné čerpat informace o tomto fenoménu z příruček pro kronikáře, sborníků z konferencí apod. V současnosti jsou kronikáři vzděláváni především prostřednictvím činnosti Národního informačního a poradenské střediska pro kulturu (NIPOS), které bylo zřízeno Ministerstvem kultury ČR k 1. lednu 1991. Kronikářům v jejich práci pak pomáhá kromě výše uvedeného periodika *Muzejní a vlastivědné práce* také zpravodaj Sdružení kronikářů Čech, Moravy a Slezska *Kroniky a kronikáři*, který vychází od roku 1999. O činnosti kronikářů v jednotlivých obcích od roku 1991 informuje také magazín *Místní kultura*, který vydává NIPOS. Metodickou práci pro kronikáře se zabývá mimo jiné Tomáš Hromádka.¹⁸ Další obecnou literaturou jsou především práce Petrose Cironise¹⁹ a Jiřího Bartoně.²⁰

Péčí státních okresních archivů vychází především přehledy kronik uložených v jejich fondech,²¹ neboť lze obecně říci, že valná většina obcí má některou ze svých kronik již zde deponovanou.

Přetrvávající zájem o obecní kroniky jako pramen etnologického, ale také historického výzkumu dokládá např. pozornost, jež jim byla z různých úhlů pohledu věnována na konferenci *Staré památnosti se zapisují...* v roce 2007.²² Dříve se problematice využití obecních kronik v etnografii na základě konkrétních příkladů věnovala např. Marie Náplavová.²³

---

18 Hromádka, Tomáš: *Kroniky*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2006.

19 Cironis, Petros: *Kroniky a kronikáři*. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany, 1996.

20 Bartoň, Jiří: *O kronikách obcí*. Praha: Sekurkon, 2005.

21 Např. Baštecká, Lýdia – Lokvencová, Šárka: *Soupis obecních kronik z okresu Náchod*. Stopami dějin Náchodska 7, 2001, s. 249–301; Dokulilová, Karla – Štroblik, Vladimír: *Soupis kronik města Zlína a připojených obcí*. Zlínsko 18, 2001, s. 133–160; Tíž: *Soupis kronik zlínského okresu*. Zlínsko 19, 2002, s. 191–281; Drtínová, Svatava – Garkisch, Miloš: *Kroniky a kronikářství v okrese Beroun*. *Soupis kronik*. Středočeský sborník historický 20, 1994 (vyd. 1995), s. 104–124; Tíž: *Kroniky a kronikářství v okrese Beroun*. *Soupis kronik*. Středočeský sborník historický 21, 1995 (vyd. 1996), s. 127–167; Chocholoušková, Hana: *Soupis kronik libereckého okresu uložených ve Státním okresním archivu v Liberci*. *Fontes Nissae*. *Prameny Nisy* 5, 2004, s. 206–242; Kolek, Roman: *Kroniky a kronikářství v okrese Praha-východ*. Středočeský sborník historický 25, 1999 (vyd. 2001), s. 127–150; Tíž: *Kroniky a kronikářství v okrese Praha-východ*. Středočeský sborník historický 26–27, 2000–2001 (vyd. 2003), s. 137–160; Koudela, Miroslav: *Pamětní knihy měst a obcí ve fondech Státního okresního archivu Olomouc*. Olomoucký archivní sborník 4, 2006, s. 23–33; Pečová, Alena: *Soupis kronik, fotokronik a pamětních knih uložených ve Státním okresním archivu v Jablonci nad Nisou*. *Fontes Nissae*. *Prameny Nisy* 5, 2004, s. 243–259; *Soupis kronik, pamětních knih a fotokronik uložených ve Státním okresním archivu Trutnov*. In: Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 1999 (vyd. 2000), s. 21–46; Šmilauerová, Eva – Tuzar, Bohumil: *Kroniky a kronikářství na okrese Nymburk*. Středočeský sborník historický 28–29, 2002–2003 (vyd. 2005), s. 141–185.

22 Např. Kocábová, Darja – Šuláková, Ludislava: *Lidové tradice v odrazu obecních kronik uložených v mikulovském archivu a regionální literatury*. In: *Museum Vivum III*. Sborník Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě, 2007, s. 127–138; Škvírová, Michaela: *Obecní kroniky a kronikáři ve vyškovském politickém okrese v letech 1920–1940*. In: *Tamtéž*, s. 147–154.

23 Náplavová, Marie: *Obecní kronika jako etnografický pramen*. *Slovácko* 44, 2002, s. 9–18.

Transkripce části kroniky Těšic se zápisem z roku 1918

Státní okresní archiv Hodonín, fond Obecní úřad Těšice, inv. č. 83. *Pamětní kniha obce Těšic*, s. 113–114.

Uvedená ukázka ilustruje celou šíři informací, které kronikář prostřednictvím svého zápisu vytvořil. Kronikář František Balún retrospektivně informuje o průběhu a způsobu seznámení se obyvatelstva s informací o nově vzniklé Československé republice. Zachycuje také podobu oslav vzniku státu, která je charakterizována průvody obcí, střelením z pušek, zpěvem národních písní i tance pod májí. Zmíněno je i přijetí samostatnosti v nedalekém městě Hodoníně, kde jsou strhávány německé cedule, vyžadována je komunikace jen v češtině apod. Zápis je obohacen i o osobní výpověď kronikáře, který byl v té době ještě v Rakousko-uherské armádě v bosenské Tuzle.

[s. 113]

„Převrat 28. října 1918

*Stát Československý se
zrodil převratem
28. října 1918*

Oslava prohlášení Československého státu v Těšicích a Mikulčicích 28. října r. 1918

*Bylo 29. října 1918. Lidé pracují na poli, jak obyčejně. Ke čtvrté hodině odpo. jel podle jeden rolník a povídá: „Tak už máme ten slovanský štát, v Hodoníně všecko německé postrhané, šecko enom slovenščina!“
Hned jsme práce nechali a jeli domů. V dědině stojí hloučky*

[s. 114]

lidí a „drhnou politiku“, jak se říká. Večer pak vyšel velký průvod z Těšic za zpěvu národních písní a za hřmotu pušek. Průvod šel až do Mikulčic na dolní konec, kdež se postavil pod májem u hospody Konečkových. Zde hrála pak muzika. Národní nadšení bylo velké. Rány z pušek bylo slyšeti stále a stále.

Všude nový život, samá naděje, radost a veselí provázelo velký zástup dlouho do noci, který proudil Mikulčicemi i Těšicemi.

Když se převrat u nás, v obcích Těšicích a Mikulčicích tak radostně a nadšeně oslavoval, byl jsem v ten čas na vojně v Bosně v městě Tuzla, blízko srbských hranic. Noviny nám nedocházely, nic jsme nevěděli, až najednou bylo to ráno v neděli 2. listopadu roku 1918, kdy k svému největšímu úžasu vidím na hostincích nalepeny plakáty: „Mluvte jen harvatsky!“ A vykládalo se tam, že v Čechách a na Moravě hrají pořád jen muziky na oslavu ukončení války a na oslavu samostatnosti.

Zapsáno v Těšicích, dne 5. prosince r 1923: Balun Frant.“